

8 september 2017
Till
Finansdepartementet
Diarienummer: Fi2017/02150/K

Remissvar gällande SOU 2017:38, Kvalitet i välfärden – bättre upphandling och uppföljning. Betänkande av välfärdsutredningen.

Idéburna skolors riksförbund organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka de idéburna pedagogiska alternativens möjlighet att bedriva förskola/skola inom det svenska skolväsendet. ISR verkar för en decentraliserad målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Idéburna skolors riksförbund vill här avge sitt svar på detta delbetänkande för de delar som berör utbildningsområdet.

Sammanfattning

Idéburna skolors riksförbund delar utredningens slutsats att det inte är möjligt att ersätta en vinstbegränsning med utökade kvalitetskrav då sådana krav riskerar att bli allt för detaljerade och medföra en stor administrativ börda för professionen. Ett alternativ till detaljreglering och en god grund för en tillitsbaserad styrning menar vi vore att göra som i andra länder och reglera vilka ägarformer som är tillåtna för att få förtroendet att driva skola eller förskola.

Utredningen menar att det bör övervägas om idéburna aktörer ska kunna ges undantag från olika regelverk. ISR har i remissvar på del 1 av Välfärdsutredningen framfört just denna ståndpunkt utifrån de annorlunda förutsättningar som den idéburna sektorn arbetar. ISR menar att särskilda regelverk bör arbetas fram för denna sektor utifrån förutsättningen att alla pengar används i verksamheten. Det vore då möjligt att pröva en mer tillitsbaserad styrmodell anpassad till den idéburna sektorns väsentligen

skilda förutsättningar och logik. ISR instämmer med utredningen om behovet av att komma till en samsyn om en rättssäker definition av vilka aktörer som kan omfattas av ett annorlunda regelverk.

Om det skulle framkomma att denna definition avviker från idag gängse definitioner av vilka som ser sig som idéburna så bör möjligheter till förändrad associationsform för berörda huvudmän underlättas.

ISR välkomnar även förslaget att statistik bör presenteras så att idéburna aktörer redovisas särskilt.

Utredningens direktiv

Syftet med Valfärdsutredningen är enligt direktiven att säkerställa, dels att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och på sådant sätt att de kommer brukarna tillgodo, dels att eventuellt överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått.

Utredningen ska också föreslå hur offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster kan utformas så att den säkrar likvärdighet, kvalitet, samhällsekonomisk effektivitet, behovsstyrning och öppenhet.

Utredningen ska också enligt direktiven utreda hur aktörer utan vinstintresse ska kunna utvecklas och få en mer framskjuten roll som utförare inom välfärden. I direktiven nämns även frågan om att utveckla möjligheterna för det offentliga och icke vinstdrivande aktörer att ingå partnerskap.

Merparten av de frågor som Valfärdsutredningens direktiv anger har behandlats i del 1 av utredningen, Ordning och reda i välfärden. Idéburna skolors riksförbund har tidigare avgivit sitt remissvar på denna del av Valfärdsutredningen. ISR kommer här att behandla resterande delar och enbart utifrån de frågeställningar som berör skola och utbildning.

Idéburna skolors riksförbunds synpunkter på utredningens förslag

ISR delar i huvudsak regeringens ambition så som den uttrycks i utredningens direktiv. Vi menar att vinstuttag ur utbildningssektorn har medfört flera negativa effekter. Förutom att barn/elever kunde fått del av mer resurser, så har vinstmotivet kommit att medföra att man numera talar om en *skolmarknad* där andra syften än att bedriva god verksamhet har drivit fram en alltmer långtgående kontrollapparat. ISR har i olika sammanhang framfört oro för en utveckling där sådana kontrollsystem leder till likriktning som motverkar en pedagogisk mångfald byggd på professionens ansvar och förmåga.

Utredningen lyfter den kritik som finns mot NPM där styrningen har kommit att domineras av modeller som inte är anpassade till en demokratiskt styrd verksamhet. Här hänvisas till forskning som med förhållandevis stor enighet visat att NPM inneburit ökat administrativt arbete och styrning genom efterkontroll. Detta har lett till en begränsning av utrymmet för de professionella att självständigt utöva sin yrkesroll. ISR instämmer i denna kritik av NPM och välkomnar de tankar som framförs om tillitsbaserad styrning som ett alternativ. Att involvera både professionen och brukarna (föräldrar och barn/elever) i utvecklings- och kvalitetsarbete samtidigt som skolinspektionens arbete inriktas mer mot stödjande insatser, istället för enbart kontroll, tror vi skulle innebära en större utvecklingspotential än dagens styrsystem.

Kontroll och detaljstyrning drabbar också små enheter hårdare än de stora bolagen som har bättre tillgång till juridisk och ekonomisk expertkompetens. Små enheter, t.ex. föräldrakooperativa förskolor, trängs idag tillbaka på många fronter, t.ex. genom allt strängare byggnormer för lokaler och ökade krav på detaljkunskaper om statsbidrag, bidragssystem, skollagsförändringar m.m. En del av förslagen i välfärdsutredning kan komma att läggas till denna lista. När en liten förskola jämförs med stora skolkoncerner utifrån krav på redovisning och kontrollsystem menar vi att det får orimliga konsekvenser. Allt mer tid och kraft läggs idag i våra fristående skolor/ förskolor på administrativt och juridiskt arbete och allt mindre blir kvar för pedagogiskt utvecklingsarbete och nytänkande. Den ursprungliga intentionen i friskolereformen anser vi därmed frångås allt mer.

Synpunkter på de förslag som berör den idéburna sektorn

Idéburna skolors riksförbund har i remissvar på del 1 av Valfärdsutredningen framfört att förslaget om resultatbegränsning inte bör omfatta idéburna skolor och förskolor då dessa redan har i sina regelverk att eventuell vinst alltid skall återinvesteras i verksamheten. ISR menar att det för den idéburna sektorn, utifrån dess väsentligen skilda förutsättningar och logik, bör arbetas fram särskilda regelverk för de områden som valfärdsutredningen behandlar. ISR menar att det vore möjligt att pröva en mer tillitsbaserad styrmodell anpassad till idéburna skolor och förskolor.

Utredningen problematiserar även i denna del 2 kring definitionen av idéburet och vi ser det av största vikt att denna fråga löses så att det liksom i andra länder är självklart vad man menar med idéburen verksamhet eller "non profit". Ett alternativ till detaljreglering och en god grund för en tillitsbaserad styrning menar vi vore att göra som i andra länder och reglera vilka ägarformer som är tillåtna för att driva skola eller förskola. ISR instämmer i utredningens slutsats om behovet av att komma till en samsyn om en rättssäker definition av vilka aktörer som kan omfattas av ett eventuellt annorlunda regelverk. Om det skulle framkomma att denna definition avviker från idag gängse definitioner av vilka som ser sig som idéburna så bör möjligheter till förändrad associationsform för berörda huvudmän underlättas.

ISR saknar även i denna del av utredningen förslag utifrån direktivens skrivning om att utreda hur aktörer utan vinstintresse ska kunna utvecklas och få en mer framskjuten roll som utförare inom välfärden. Endast när det gäller upphandling har vi sett något av detta, men det berör en mycket liten del av sektorn skola/förskola. ISR menar att utredningen måste gå vidare med denna del. Det handlar inte i första hand om lånemöjligheter, något som berörs i utredningen och som i och för sig är bra om det kommer. Det viktigaste frågorna handlar istället om stärkta möjligheter till nyetableringar i en regelmiljö som lyfter den tredje idéburna skolsektorn; som särbehandlar idéburna verksamheter från dem med vinstsyfte då "skolmarknaden" skapat regelverk som inte passar våra verksamheter. Behovet av det är uppenbart. Idag sker knappast någon nyetablering alls av idéburna skolor och förskolor. Det handlar även om en särbehandling när det gäller kontroll då vi menar att man, med en samsyn kring vad idéburet innebär, inte skulle behöva stora delar av den kontrollapparat som nu tynger verksamheterna och tar fokus från verksamheternas huvuduppdrag.

För att stärka den idéburna skolektorns tillväxt behövs också en stark organisation som kan stödja idéburna huvudmän och styrelser i att utveckla sina verksamheter och hjälpa nya aktörer att komma igång. Särskilt de mindre aktörerna har behov av stöd att kunna orientera sig i den stora mängd av lagar och regler som till en del drivits fram för att kontrollera vinstintresset. De behöver även hjälp att hävda sina intressen i den kommun där de verkar om det ska bli möjligt att förverkliga intentionerna i utredningens direktiv, att ge idéburna aktörer en mer framskjuten roll som utförare inom välfärden. Idéburna skolors riksförbund tar gärna på sig ett större ansvar för att ge detta stöd men behöver då resurser för att stärka organisationen.

Stockholm 2017-09-08

Håkan Wiklander, ordförande
Idéburna skolors riksförbund

Birgitta Ljung
Idéburna skolors riksförbund